

Ганна РАЗУМОВА,
Дар'я СОКОЛОВА

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Проаналізовано підходи до визначення фінансової стійкості. Проведено розрахунок показників фінансової стійкості на прикладі комерційного банку ПАТ "ОТП Банк". Визначено фактори, що впливають на фінансову стійкість комерційного банку.

В сучасних економічних реаліях фінансова стійкість є головною умовою розвитку та життєдіяльності усіх суб'єктів господарювання, комерційні банки не виключення. На діяльність комерційного банку негативний вплив мають як внутрішні фактори, так і фактори зовнішнього середовища. Від рівня фінансової стійкості банків значною мірою залежить функціонування банківської системи в цілому, її здатність здійснювати свою діяльність. Аналіз та управління фінансовою стійкістю набуває особливого значення, оскільки відсутність або низький рівень фінансової стійкості будь-якого суб'єкта господарювання, у тому числі і комерційного банку, може призвести до його неплатоспроможності і, як результат, до банкрутства. Таким чином, забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості та вивчення механізмів управління нею – є актуальними проблемами сьогодення.

Проблеми визначення сутності, значення та аналізу фінансової стійкості досліджували відомі вітчизняні та зарубіжні вчені: М. Білик, Н. Білуха, І. Бланк, О. Крухмаль, М. Ковальчук та інші. Аналіз праць вказаних авторів показав, що існує деяка дискусійність і суперечливість методичних підходів до визначення сутності фінансової стійкості та факторів, що на неї впливають.

Метою статті є обґрунтування сутності фінансової стійкості та факторів, що на неї впливають, на прикладі ПАТ "ОТП Банк".

Банківська система тісно пов'язана з економікою країни в цілому. Негативні тенденції в економіці неодмінно впливають на банківську систему. Водночас розвиток кризових явищ у банківській сфері не може не відобразитися на економіці держави. Тобто, неможливо проводити дослідження банківської системи, відокремлюючи її від економіки держави.

Визначальним фактором розвитку банківської системи є забезпечення фінансової стійкості банків України, які складають структуру цієї системи. Це пояснюється тим, що саме від рівня фінансової стійкості залежить ставлення до банку його контрагентів і, як наслідок, ставлення до всієї банківської системи держави. Фінансова стійкість та прозорість діяльності банків роблять їх привабливими для інвесторів, підвищують довіру населення до комерційних банків та банківської системи в цілому.

Згідно з визначенням, що надає Національний банк України: "Фінансова стійкість банку (financial resilience of a bank) – стан банку, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспромож-

ності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю” [7]. Фінансова стійкість банку означає постійну здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні, достатньому для нормального функціонування у конкурентному середовищі. Розрізняють три основні види фінансової стійкості банку за стабільністю його роботи:

а) нормальна стійкість, яка характеризується стабільною діяльністю, відсутністю неплатежів чи затримки виконання своїх зобов'язань, стабільною рентабельністю;

б) нестійкий фінансовий стан, що характеризується затримкою платежів, неможливістю своєчасно виконувати окремі свої зобов'язання, низьким рівнем рентабельності тощо;

в) кризовий фінансовий стан, який характеризується регулярними неплатежами, наявністю простроченої заборгованості тощо. Кризовий фінансовий стан може призвести до неспроможності банку фінансувати поточну діяльність, здійснювати платежі та виконувати свої зобов'язання, а в кінцевому результаті – до банкрутства.

Тобто, це означає, що банк повинен постійно підтримувати власну фінансову стабільність, відповідати за своїми зобов'язаннями. При цьому, діяльність комерційного банку повинна бути рентабельною, а продукція – конкурентоспроможною.

Фінансова стійкість комерційного банку залежить від рівня розвитку його взаємовідносин з державою, інвесторами, міжнародними та вітчизняними фінансово-кредитними установами, клієнтами та іншими контрагентами. Також значний вплив на фінансову стійкість мають розміри та структура статутного капіталу банку, розширення банківських продуктів, довіра банків-партнерів і стабільність кредитного портфеля.

Згідно з методикою розрахунку рейтингу стійкості банків, запропованою

Р. В. Корнилюком, одним із факторів, що впливають на загальний рейтинг банку, є його стресостійкість. Стресостійкість банку пропонується розуміти як здатність банку протистояти внутрішнім і зовнішнім ризикам. Показниками, що мають вплив на рівень стресостійкості банку, є:

- якість активів;
- якість фондування;
- прибутковість;
- ліквідність;
- достатність капіталу;
- масштаб діяльності [3].

Аналізуючи фінансову стійкість будь-якого комерційного банку, треба зазначити, що його стійкість залежить від великої кількості факторів, які визначають можливість його нормального функціонування. На сьогодні існують різноманітні класифікації факторів, що впливають на фінансову стійкість комерційного банку. Проте, на нашу думку, головною класифікацією є групування факторів у зовнішні та внутрішні, які мають розглядатися як єдина система (рис. 1).

Одним із найважливіших факторів, що впливають на фінансову стійкість банку, є ситуація в економіці країни. Не менш важливим чинником, на нашу думку, є податкова політика держави, яка впливає на забезпечення фінансової стійкості комерційного банку. Необхідно враховувати також загальнополітичний вплив, рівень життя населення, рівень довіри до банківського сектору, що пропонується об'єднати у соціально-політичні фактори.

Запропоновані фактори зовнішнього впливу можна також умовно об'єднати у економічні, фінансові та соціально-політичні. До економічних факторів можуть бути віднесені: загальний стан економіки, інвестиційний клімат у державі, податкова політика. До соціально-політичних факторів слід віднести такі: соціальна стабільність, рівень життя та платоспроможність населення, рівень довіри населення до банківського

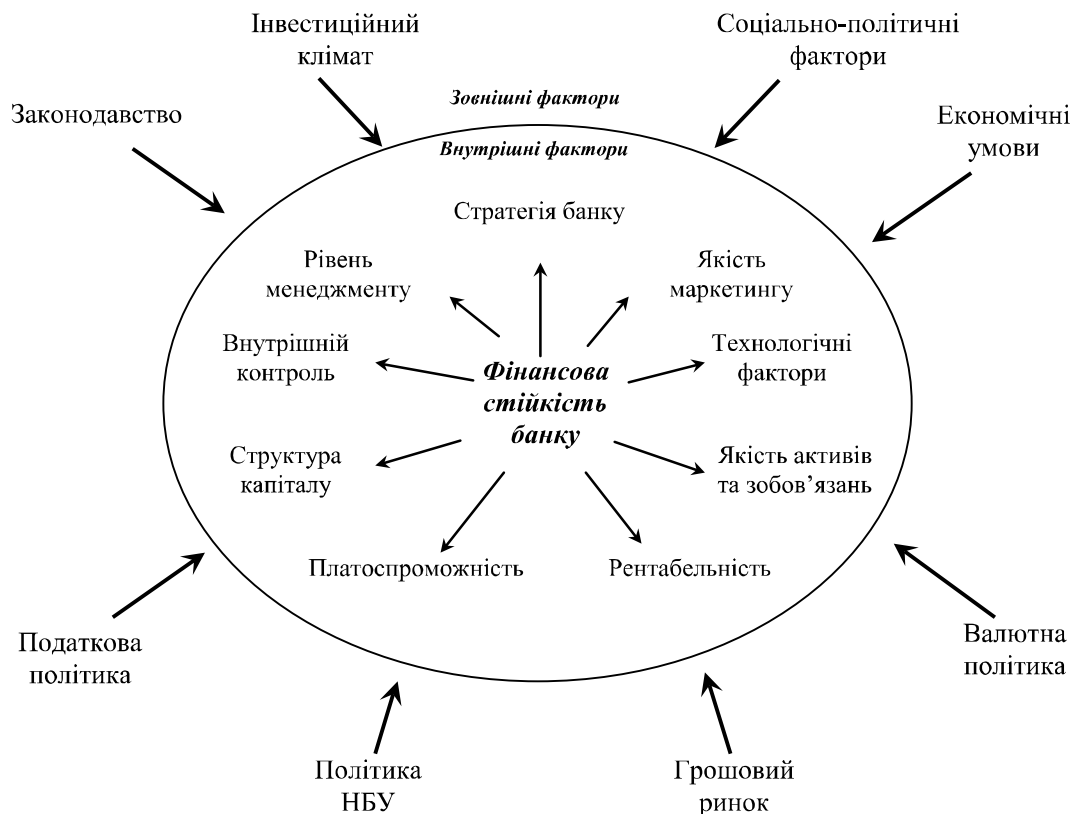

Рис. 1. Фактори, що впливають на фінансову стійкість комерційного банку

сектору, політична стабільність. Фінансові фактори: валютна політика, грошовий ринок, політика Національного банку України, величина валютних резервів та інші.

До внутрішніх факторів, що, на нашу думку, мають найбільший вплив на фінансову стійкість банку й потребують постійної уваги та контролю з боку фінансових менеджерів, слід віднести:

- стратегія банку;
- рівень менеджменту;
- якість маркетингу;
- якість активів та зобов'язань;
- платоспроможність;
- рентабельність;
- структура капіталу;
- внутрішній контроль;
- технологічні фактори.

Ми провели розрахунок фінансової стійкості комерційного банку на прикладі ПАТ "ОТП Банк". Для визначення показни-

ків використали фінансову звітність комерційного банку ПАТ "ОТП Банк". [2]

Для аналізу фінансової стійкості ПАТ "ОТП Банк" було використано наступні показники:

- коефіцієнт надійності;
- коефіцієнт фінансового важеля;
- коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів;
- коефіцієнт мультиплікатора капіталу.

У табл. 1 наведено алгоритм та порядок розрахунку показників фінансової стійкості, а також економічну сутність та значення для діяльності банку.

Результати розрахунків, темпи зміни показників та нормативні значення показано у табл. 2. На їх основі можна зробити наступні висновки:

- коефіцієнт надійності (співвідношення капіталу банку і залучених коштів за мінімально допустимого значення не менше

Таблиця 1

Алгоритм розрахунку та економічний зміст показників, що характеризують вплив власного капіталу на фінансову стійкість банку

№	Найменування показника	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника
1	Коефіцієнт надійності	$K_H = \left(\frac{K}{Z_K} \right)$	Співвідношення власного капіталу (K) до залучених коштів (Z_K). Рівень залежності банку від залучених коштів
2	Коефіцієнт фінансового важеля	$K_{фв} = \left(\frac{Z_K}{K} \right)$	Співвідношення зобов'язань банку (Z) і капіталу (K). Здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку
3	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів - достатність капіталу	$K_{уК} = \left(\frac{K}{A_{ЗАГ}} \right)$	Достатність сформованого власного капіталу (K) в активізації та покритті різних ризиків
4	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	$K_{МК} = \left(\frac{A}{K_a} \right)$	Ступінь покриття активів (A) (акціонерним) капіталом (K_a)

Таблиця 2

Розрахунок основних коефіцієнтів фінансової стійкості комерційного банку ПАТ "ОТП Банк"

№	Назва показників	Умовні позначення	Станом на 1.01.		Темп змін, %
			2012 р.	2013 р.	
Вихідні дані, тис. грн.					
1	Власний капітал	K	3488303	3175459	91,1
2	Засновницький (акціонерний) капітал	$K_{акц}$	2868191	2868191	1
3	Залучені кошти	Z_K	5802401	8627553	115,1
4	Активи загальні	A_3	20314986	22533208	110,9
Коефіцієнти фінансової стійкості					Оптимальне значення
1	Коефіцієнт надійності	K_H	0,61	0,36	Не менше 5%
2	Коефіцієнт "фінансового важеля"	$K_{фв}$	1,66	2,71	У межах 1 : 20
3	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	$K_{уК}$	0,17	0,14	Не менше 10%
4	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	$K_{МК}$	7,08	7,86	12,0–15,0

5,0%) хоч дещо і знизився, але станом на 01.01.2012 р. становив 61,0%, а станом на 01.01.2013 р. зменшився до 36,0%. Таким чином, незважаючи на зменшення значення коефіцієнта надійності, банк має високу

забезпеченість власним капіталом і рівень надійності, що знаходиться вище нормативного значення. Проте така тенденція до зниження потребує уваги з боку фінансових менеджерів банку;

– коефіцієнт фінансового важеля – за максимально допустимого співвідношення 1 : 20 він становив на 01.01.2012 р. 1 : 66, а на 01.01.2013 р. – 2 : 71. Такі результати аналізу свідчать про те, що банк підвищив активність щодо залучення вільних коштів на грошовому ринку, навіть за високого забезпечення власними;

– коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів дещо знизився за аналізований період з 0,17 до 0,14 (або відповідно з 17% до 14%) за оптимального значення не менше 10% і підтверджує встановлену вище тенденцію;

– коефіцієнт мультиплікатора капіталу (характеризує ступінь покриття активів акціонерним капіталом) – за оптимального співвідношенні 12,0–15,0 разів він на початок 2012 р. становив 7,08, а на початок 2013 р. – підвищився до 7,86 разів. Це свідчить, насамперед, що темп зростання акціонерного капіталу перевищує темп зростання активів.

Розрахунок рейтингу комерційного банку ПАТ "ОТП Банк" на основі розробленої Р. В. Корнилюком методики продемонстрував, що значення показника стресостійкості в цілому за 2013 рік становило 3,9 та забезпечило банку 5 місце серед банків України за стресостійкістю [4]. Такий стан підтверджує проведені авторами розрахунки показників фінансової стійкості ПАТ "ОТП Банк".

На основі вищезазначеного зроблено наступні висновки:

1. Фінансова стійкість є важливим показником для функціонування комерційного банку, який складається з багатьох елементів та потребує постійної уваги і контролю фінансових менеджерів. Отже, комерційний банк ПАТ "ОТП Банк" за аналізований період має достатньо високий рівень фінансової стійкості, що підтверджує його місце у загальному рейтингу банків України.

2. У ході аналізу фінансової стійкості та подальшого управління нею повинні,

з нашої точки зору, враховуватися як внутрішні, так і зовнішні фактори впливу. Саме групування цих факторів у єдину взаємозалежну систему дасть найбільший ефект у моніторингу та контролі за показниками фінансової стійкості комерційного банку.

3. Рівень фінансової стійкості – це один із найважливіших аспектів у діяльності комерційного банку, який безпосередньо залежить від політики банку та його діяльності. Тому фінансовим менеджерам банку необхідно постійно удосконалювати свою роботу, враховуючи змінність як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, навіть якщо рейтинг досягає високої позначки.

4. Наведені розрахунки фінансової стійкості комерційного банку ПАТ "ОТП Банк" за двома методиками показали його високий рівень, що забезпечило йому 5 місце серед банків України за стресостійкістю.

Література

1. Банковское дело / Под ред. О. И. Лаврушина. – М.: Кнорус, 2009. – 768 с.
2. Звітність ПАТ "ОТП Банк" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.otpbank.com.ua/about/informations/annual_reports.
3. Корнилюк Р. Рейтинг устойчивости банков. Методика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua/banks/rating/method>.
4. Рейтинг устойчивости банков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua/banks/rating>.
5. Тимошенко О. П. Проблеми та шляхи забезпечення стійкості фінансової системи України // Інвестиції. – 2009. – № 9. – С. 28–30.
6. Тичина В., Задніпровська О. Проблеми та практика управління банківськими ризиками у світі Базеля II // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 1/141. – С. 45–47.
7. Фінансова стійкість банку. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123698
8. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: Підручник. – К.: Знання, 2006. – 439 с.